

Ідеографічне систематизування українського неолексикону (за матеріалами нових тлумачних словників)

У статті представлено методичку ідеографічного опису нової української лексики, засвідченої сучасною тлумачною лексикографією. Подаємо ієрархічно структуровані ідеографічні групи новотворів Олесь Гончара, які формуємо у процесі укладання двох нових тлумачних словників – «Словника мови творчої особистості» та «Неолексикона Олесь Гончара». Вони увиразнюють ідіостиль письменника, виявляють динаміку українського лексикону, мовної та концептуальної картин світу.

Ключові слова: ідеографія, тлумачна лексикографія, неолексикон, словник мови творчої особистості, мовна та концептуальна картини світу, ідіостиль Олесь Гончара.

Сучасна лексикографія має потужну неографічну базу (словники нової лексики) для інтегрального моделювання динаміки розвитку лексичного складу мови та вивчення закономірностей українського світосприймання і мовомислення [1; 4; 5]. Проте не всі словники нової лексики мають тлумачну частину, на основі якої можливе ідеографічне систематизування українських інновацій. Тому укладання тлумачних словників нової лексики є найбільш пріоритетним завданням сучасної лінгвоукраїністики.

Академічні лексикографи докладають максимум зусиль для розвитку сучасної тлумачної лексикографії. 2017 р. опубліковано дві книги «Словника української мови: Додаткового тому», у якому представлено 35 тисяч нових та актуалізованих слів і значень, що не були зареєстровані 11-томним «Словником української мови» (1970–1980). Того ж року побачив світ «Український лексикон кінця XVIII – початку XXI ст.: словник-індекс», у якому зібрана лексика останніх трьох століть. Отже, сформовано давно очікувану основу для верифікації лексико-семантич-

них новотворів, актуалізованих слів, дослідження лексичного ядра мови, співвідношення активної та пасивної лексики тощо. Академічні лексикографи заклали надійне підґрунтя для перспективних інтегральних досліджень розвитку мови і суспільства та укладання повномасштабного ідеографічного словника української мови [8].

Сучасний академічний лексикографічний проєкт – «Словник мови творчої особистості» (далі – СМТО), у якому представлені нові лексичні та художньо-образні засоби мови О. Гончара, Є. Сверстюка, І. Дзюби, Г. Тютюнника, М. Лукаша, О. Забужко, Ю. Андруховича, – забезпечує нагальну лексикографічну потребу моделювання концептуальних домінант українського світосприймання другої половини ХХ – початку ХХІ століття, побудови концептуальної основи для вивчення нових процесів мовомислення, пов'язаних із постанням новітнього Українського Відродження та утвердженням держави Україна. Тлумачний СМТО є основою ідеографічної класифікації лексики та укладання багатотомного академічного словника активного типу.

Концептуальні домінанти індивідуально-авторських картин світу українських письменників та публіцистів відтворюють авторське розуміння складних суспільно-політичних процесів і забезпечують моделювання спільного концептуального бачення розвитку України і світу в епоху посттоталітарного буття [2; 3; 6; 8].

«Словник мови творчої особистості» забезпечує науковців новою та забороненою лексикою, яка довгий час перебувала у позасловниковому фонді. У неолексиконах творчих особистостей засвідчено об'ємні групи слів, що відтворюють епоху тоталітаризму, сталінські репресії, голодомор, ядерні випробування, трагедії Хіросіми, Чорнобиля, чорну руїну світових воєн. Постають ідеологічно нові групи лексики, які заповнюють лакуну в ідеографічній структурі мови. СМТО адекватно відтворює нове посттоталітарне мислення, є вагомою ланкою об'єктивних знань про українську ментальність другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Концептуальну схему українського лексикону, його ідеографічне ядро моделюємо за тритомними «Щоденниками» Олесь Гончара, які охоплюють часовий відтинок 1943–1995 рр. [3]. У щоденникових записах письменник аналізує шляхи суспільного розвитку від найдавніших античних часів до кінця ХХ ст. Олесь Гончар відтворює системне бачення

провідних ідей українського мовомислення в динаміці. Його лексичні новотвори та актуалізовані слова активно наповнюють усі ідеографічні групи лексики: назви людей, Бога, природних та суспільних явищ, часових та просторових понять, найменування споруд, знарядь праці, транспорту і т. д.

Варто зазначити, що до реєстру СМТО вводимо ту частину лексикону письменника, яка не засвідчена 11-томним «Словником української мови». Умовно такі слова називаємо неолексиконом, хоча частина з них уже давно ввійшла до активного вжитку мовців. У дослідженні такий термін необхідний для розрізнення уже зареєстрованої лексики і нової, до цього часу не засвідченої академічними тлумачними словниками.

Для укладання загальномовного ідеографічного словника важливою є надійна лексикографічна основа – адекватні формули тлумачення (дефініції) з родовими та видовими словниковими ідентифікаторами, на основі яких можливе ієрархічне моделювання ідеографічних класів лексики.

У формулах тлумачення «Словника мови творчої особистості» та «Неолексикона Олесея Гончара» використовуємо традиційну систему ідеографічного опису слів – словникові ідентифікатори різних рівнів узагальнення семантики (*людина, фахівець, лікар, жінка, дівчина, дитина, мешканець, місце, час, простір, стежка, період, стан, властивість, якість, прилад, механізм, машина* та под.) [8].

У процесі укладання нових тлумачних словників переконуємося, що найбільш об'ємною й активно наповнюваною новотворами є ідеографічна група ЛЮДИНА.

Сотні назв осіб, представлені у лексиконі Олесея Гончара, увиразнюють ідіостиль письменника, аксіологічні засади його творчості. Чітко вирізняємо дві основні групи в концептосфері ЛЮДИНА – 1) позитивно забарвлені та 2) негативно забарвлені назви осіб. Нижче подаємо фрагмент зіставної таблиці (табл. 1), у якій зліва розміщуємо приклади найменувань людей творчих, прогресивних, а праворуч – назви деструктивних осіб, руйнівників усього позитивного, що створено людством.

ЛЮДИНА-ТВОРЕЦЬ	ЛЮДИНА-РУЙНІВНИК
альтист	аморальник
античний мудрець	атомні бандити
Великий Майстер	верховний крук
вчені-гуманісти	вовкодав
геній краси	вислужник
геній нації	вороги-наклепники
гордий легінь нашої культури	всевладний садист
духовний Мойсей українського народу	генерали-шовіністи
енциклопедист козаччини	державні застійники
жінка-письменниця	доморошені герострати
інженер-конструктор	доповідач-опоганювач
києвомогилянecь	душителі культури
кіностудієць	енкаведисти
лауреат Нобелівської премії	залізобетонники
лицарі Розстріляного Відродження	застійники
людина-орел	звірі-енкаведисти
людина-пристрасть	кати-людомори
людина-творець	кат-палач
майстер-поліграфіст	колаборант
механізатор-степовик	кремлівський деспот
митець-філософ	кремлівські організатори голодомору
поет-пісняр	культовик-сталініст
поет-садівник	ловкач-бізнесмен
поет-хлібороб	людина-хижак
творець-будівничий	мовоненависник
ткаля-майстриня	невіглас-чиновник
франківці	неошовініст
хлопець-сопілкар	оберкат
хлопці-медалісти	партінквізитор
художник-гуманіст	плюндрач
читач-металург	пустомолоти-консерватори
	рекетир

Табл. 1. Позитивно та негативно забарвлені назви осіб (за матеріалами збірки «Далекі вогнища» та «Щоденників» Олеся Гончара).

Серед негативно забарвлених найменувань осіб переважають композити та юкстапозити. Саме вони забезпечують влучну характеристику людей та особисте ставлення автора до них.

Вагому частку у творах Олесь Гончара складають багатослівні назви людей, що входять до розряду образних висловів: *браконьери культури, цивілізовані розбійники, закомплексовані пігмеї, найдрімучіші шовіністи, опоганювачі святинь, місцеві запроданці, нищителі української мови, реаніматори кривавої імперії, двоєдушні вовки та пігмеї, розжирілі чиновні коти* та под. У «Щоденниках» письменника чимало узагальнених найменувань партократів, які своїми діями й уподобаннями схожі на відомих політичних лідерів епох сталінізму та брежнєвізму: *брежнєвці, ватченки, сусловці* та ін.

Об'ємною за кількістю слів та виразною за художньою образністю у «Словнику мови творчої особистості» та «Неолексиконі Олесь Гончара» постає ідеографічна група ЗРАДНИК: *зрадник-батькопродавець, іуда-запроданець, забудь-мати, забудь-батько, перевертень-безбатченко, продайдуша* та ін.

Велика кількість емоційно забарвлених назв людей, які не виходять за межі загальноприйнятого слововжитку, не є вульгарними, – вирізняльна риса ідіостилу письменника. Це вагомий засіб відтворення актуальних проблем суспільного життя, процесів демократизації, прогресивного поступу. Олесь Гончар уміло засуджує представників бюрократичної та тоталітарної системи, яка гальмує розвиток України.

Загальнономовний лексикон кінця ХХ ст. активно поповнюють вживані Олесем Гончаром назви осіб за статтю, родинними зв'язками, професійним спрямуванням, місцем проживання, внутрішньою та зовнішньою характеристикою тощо. Своєрідними є складні найменування прикладкового типу, у яких авторів вдається здійснити влучну змістовну характеристику особи: *дівчина-красуня, дівчина-буря, дружина-українка, дідрибалка, земляк-полтавець, син-студент, брат-лікар* та под.

На позначення осіб жіночої статі Олесь Гончар часто використовує складні назви з компонентом **жінка**: *жінка-матір, жінка-селянка, жінка-колгоспниця, жінка-садівник, жінка-слов'янка, жінка-міністр, жінка-письменниця, жінка-професор*. У лексиконі Олесь Гончара є приклади вживання фемінітивів із суфіксом **-ин(я)** (*ткаля-майстриня*), які нині

набули активного використання. Жінок творчих, працьовитих Олесь Гончар порівнює з богинями: *Коли Галина Кальченко працювала в мрамурі, гуркіт стояв у майстерні. Щоб не глухнути, одягала танкістський шолом. І ставала тоді схожою на Афіну Палладу. На богиню, що працює* (О. Гончар, Щоденники, 1977, т. 2, 302).

Чільне місце в «Щоденниках» Олеся Гончара посідають ідеографічні підгрупи ДІВЧИНА та ХЛОПЕЦЬ, які подаємо в табл. 2.

ДІВЧИНА	ХЛОПЕЦЬ
дівчата-американки	хлопець-будбатівець
дівчата-вантажниці	хлопець-візничий
дівчата-доярки	хлопець-жартун
дівчата-зв'язківки	хлопець-косар
дівчата-каменярки	хлопець-реставратор
дівчата-лаборантки	хлопець-тракторист
дівчата-підсобниці	хлопець-цукровар
дівчата-полонянки	хлопець-шофер
дівчата-слов'янки	хлопці-гітаристи
дівчата-степовички	хлопці-медалісти
дівчата-тайки	хлопці-солдати
дівчата-текстильниці	хлопці-філологи
дівчата-швеї	хлопці-чубарі
дівчата-школярки	хлопчик-поет
дівчина-піддівок	хлоп'ятко-малоліток
дівчина-робітниця	юнак-пожежник
дівчина-свинарка	юнак-робітник
дівчина-фельдшерка	юнак-солдат

Табл. 2. Ідеографічні групи ДІВЧИНА та ХЛОПЕЦЬ у неолексиконі Олеся Гончара.

Для характеристики дівчат-американок Олесь Гончар використовує запозичене слово *герлз* (з англ. *girls* «дівчата»): *Заходимо в Радіо-Сіті (мюзик-хол). Це найбільший кінотеатр, щось на кілька тисяч..*

Потім герлз (дівчата) виступають з «моряками» – агітують за вступ у морський флот. Після того 100 герлз – світлові ефекти дуже багаті, небачені (О. Гончар, Щоденники, 1955, т. 1, 195). У мовосвіті письменника, як засвідчує цитатний матеріал, транскрибований варіант англійського слова girls функціонує з 1955 р.

Особливої уваги заслуговують Гончарові найменування дітей: *гуцґулята, латишата, діти-казашата, діти-німченята, хлоп'я-грузинча* та ін.: *Увечері в Івано-Франківську концерт. Від гуцґулят до Івана Семеновича Козловського з геніальним «Де згода в сімействі...», що його співає стоячи весь зал* (О. Гончар, Щоденники, 1971, т. 2, 88); *А «Правда», втративши сором, публікує огляд газет Казахстану, докоряє, що вони закликають берегти рідну мову... Якийсь місцевий манкурт глумиться навіть над почуттями дітей-казашат, що посміли в садочку розмовляти рідною мовою, по-казахськи..* (О. Гончар, Щоденники, 1987, т. 2, 132). На позначення дітей Олесь Гончар використовує також форми *люденя, дівченя*: *Мале люденя на пероні розглядає диво фонтанчика* (О. Гончар, Щоденники, 1966, т. 1, 391); *Їдемо показати Лесі музей просто неба.. І дивна річ: це наше дівченя, що ніколи не бачило жита ані вітряка (хвіа що в телепередачі), раптом задумалось, вхопило мене за руку і яюсь зовсім серйозно каже: – Я б хотіла тут жити..* (О. Гончар, Щоденники, 1977, т. 2, 303).

Отже, у нових тлумачних словниках відтворюємо різноаспектну параметризацію людини з увиразненням позитивної чи негативної конотації. Задля повного охоплення Гончарових найменувань людини плануємо додати алфавітний покажчик до індивідуально-авторського «Неолексикона Олесья Гончара» (із зазначення тому та сторінки, а також індекса цитованого твору: ДВ – «Далекі вогнища», ГЩ – «Щоденники»). Такий покажчик є додатковим засобом систематизування нових зображально-виражальних засобів письменника (новотворів письменника) та засвідчення тих вживаних письменником слів, які досі не лексикографовані. Нижче подаємо фрагмент алфавітного покажчика, укладеного за матеріалами «Щоденників» Олесья Гончара та збірки творів «Далекі вогнища».

аборигени-веслярі ДВ: 276	блукалець ГЩ: 1: 376
авангардист ГЩ: 2: 527	бобровник ГЩ: 2: 299
автомеханік ГЩ: 1: 16	бокораш ГЩ: 1: 360
академаксакали ГЩ: 3: 296	большовик ГЩ: 1:351
алігатор ГЩ: 3: 188	бомж ГЩ: 3: 479
аморальник ГЩ: 3: 511	бос ГЩ: 3:335, 478
анекдотист ГЩ: 1: 384	боцман-севастополець ДВ: 229
антиукраїнський провокатор ГЩ: 3:520	брежнєвці ГЩ: 3:198, 261
армійські садисти ГЩ: 3: 306	брати-націонали ГЩ: 3:164
античні мудреці ГЩ: 3: 168, 488	брати-росіяни ГЩ: 2: 369
ангел-хоронитель ГЩ: 3: 191	брат-лікар ДВ:41
антисталініст ГЩ: 3: 155	братопродавець ДВ: 84
азіатські хани ГЩ:3:492	брутальник ГЩ: 2: 378
апаратник ГЩ: 3: 194, 240, 298	будбатьвець ДВ: 171
апаратна гнида ГЩ:3: 258	будьонівці ГЩ: 1: 133
альтист ГЩ: 3: 86	будьонівці-українці ГЩ: 1: 433
атомні бандити ГЩ:3: 152, 244	ватченки ГЩ: 3: 455
агітатор ГЩ: 3: 167	вахтангівці ГЩ: 1: 418
аспірант-крикун ГЩ 3: 156	вболівальник ГЩ: 2: 571
афгани ГЩ: 3: 248	вдова-солдатка ДВ: 117
афганці ГЩ: 3: 490	великий заготовач імперії ГЩ: 3: 509
баба-молодиця ГЩ:1: 237	Великий Майстер ГЩ: 3: 507
бабуся-прибиральниця ГЩ: 3: 143	велорикша ГЩ: 1:331
байдикар ДВ:74	верховний крук ГЩ: 3:297
балакливиця ДВ: 171	верховний холуй ГЩ: 3: 237
батько вусатий ГЩ: 3: 518	верховні держиморди ГЩ: 3: 271
батько-сапер ДВ:144	верховні кретини ГЩ: 3: 263
батько Тарас ГЩ: 3: 487, 560	веслярі-галерники ДВ: 276
безвірок ГЩ: 3: 523	ветфельдшер ГЩ: 1: 152
безгосподарник ГЩ: 2: 578	вживач суржику ГЩ: 1: 338
безсовісні ГЩ: 2: 323	вигублювачі душі народної ГЩ: 3: 159
белградці ГЩ: 1: 327	викорінювач зла ДВ: 29
біоробот ГЩ: 3: 492	вислужник ГЩ: 3: 279
благодійник ГЩ: 3: 531	висповідник ДВ: 264 <...>

Табл. 3. Фрагмент алфавітного покажчика назв осіб, укладений за творами Олесь Гончара.

У концептуальній картині світу Олеся Гончара вагоме місце займає категорія якості. Відтворена вона прикметниками та дієприкметниками (*алмазно-чистий, антіінтелектуальний, антипоетичний, безмежно-прекрасний, вершинний, високогуманістичний, високообдарований, всевисокий, всенищівний, грозиво-темний, густенний, дрімучо-брежнєвський, знедуховлений, казково-прекрасний, крохмально-біленький, медовустий, міднолистий, крізьзубний, океанно-синій, свинцево-важкий, солодкоголосий, суперсучасний, тополино-стрункий*), іменниками (*антипоезія, бездуховність, безхитрісність, вершинність, всемогуття, глупота, золотінь, липа-красуня, ліловість, небесність, обвітреність, пустирище, рай-світ*), прислівниками (*барикадно, беземоційно, березнево, великодньо, вовчо, глобально, горьовито, дрімучо, епохально, жагливо, зірко-презїрко, кмітливо, малоестетично, неказенно, ніжно-пренїжно, пелехато, пильно-пильно, пронизливо-весело, середньовічно, сутенясто, цибато, щебетливо*).

Нижче, у межах однієї таблиці подаємо Гончарові назви кольорів та їхніх відтінків, художню характеристику очей та художньо-образні найменування явищ природи. Концентруємо особливості неперевершеного образного мислення письменника, його вагомий внесок у систему українського художньо-образного світосприймання.

КОЛЬОРОНАЗВИ	ПРИРОДА, ПРИРОДНЕ ЯВИЩЕ
біло-рожевий	болото-ковбаня
блідо-рожевий	брунькоцвіт
вугільно-чорний	буря-злива
горіхово-карий	весноцвіт
густо-бордовий	відтеплінь
густо-зелений	гуляй-вітер
густо-синій	дощі-тумани
жовто-багряний	крутояр-байрак
загускло-червоний	місяць-молодик
зеленаво-блакитний	напівсутінки
золотаво-рожевий	озера-тиховоди
іржаво-червоний	підмарки
лідово-рожевий	повновидець

млисто-рожевий	провесінь
оливково-сріблястий	рівчак-водорий
світло-золотистий	сніговерть
сліпучо-білий	
смолисто-чорний	ПОГЛЯД ОЧЕЙ
темно-багряний	жаркоокий
темно-сизий	зіркоокий
тьмаво-перлистий	мутноокий
чавунно-чорний	палкоокий
червонясто-жовтий	сумноокий
яскраво-зелений	темноокий
яскраво-червоний	чистоокий
ясно-блакитний	ясноокий

Табл. 4. Художньо-образне наповнення ідеографічних груп лексики Олеся Гончара.

Варто зазначити, що деякі нові лексичні одиниці подаємо в різних ідеографічних групах і в такий спосіб засвідчуємо зони семантичної перехідності. Так, слово *океанно-синій* входить і до назв якостей, і до назв відтінків кольорів: *Дивися на ці нетлінні творіння, що оздобили замок, на ці океанно-сині поеми, мовби самою природою витворені у довговічному матеріалі, і сприймаєш їх як натхненний спів людській мужності, гімн величі людини прагнучої, шукаючої, і відчуваєш, що нічого вищого, мабуть, на світі немає за красу і мудрість мистецтва* (О. Гончар, *Далекі вогнища*, 1987, 223).

Категорію часу Олесь Гончар наповнює новими словами та значеннями: *часоплин, новочасся, безчасся* та ін. За спільним реєстром «Словника мови творчої особистості» з'ясуємо, що О.Т. Гончар переосмислює пряме значення слова *безчасся* і творить нове переносне – «стан щасливого забуття, коли закохані не відчувають плин часу»: *В щасливому забутті зайняті вони біля столу своїм малюванням, перебувають обоє в цілковитому безчассі, бо час, як відомо, для закоханих перестає існувати* (О. Гончар, *Далекі вогнища*, 1987, 94).

На позначення суспільних відносин та поведінки людей письменник використовує нові слова: *взаємодтримка, взаємопошана, вседозволеність, бруталнощі, вовчитися, вивищуватися, глумління, китайщина, татарщина, цеківство, оказення, фобство, чварня, славословіє* та ін.

Ідеографічна група БОГ представлена новими та давніми назвами Бога і Богоматері. Усі назви Олесь Гончар подає з великої літери: *Бог, Усевишній, Всевишній, Покровитель Небесний, Вищий Розум, Вища Сила, Найвищий Розум, Геній-Спаситель, Першотворець, Сила Всевишня, Богородиця, Мати Божя, Пресвята Мати*.

Отже, ідеографічне систематизування нової та актуалізованої лексики, яке здійснюємо у процесі укладання нових тлумачних словників – «Словника мови творчої особистості» та «Неолексикона Олесь Гончара», – є дієвим способом інтегрального дослідження динаміки мови та ролі творчої особистості у збагаченні її виражально-зображальних засобів. У перспективі результати дослідження слугуватимуть основою моделювання мовних та концептуальних картин світу.

Література

1. Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики / Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко, В.І. Критська, Т.К. Пуздирева, Ю.В. Романюк; Відп. ред. Є.А. Карпіловська. Київ: ТОВ «КММ», 2013. 416 с.
2. Гончар О.Т. Далекі вогнища: Нові твори. Київ: Рад. письменник, 1987. 287 с.
3. Гончар О.Т. Щоденники: У 3-х т. Київ: Веселка, 2008. Т. 1–3.
4. Максимчук В.В. Словотворчість сучасних поетів Рівненщини : монографія / В.В. Максимчук; за ред. Г.М. Вокальчук. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 386 с.
5. Словотворчість незалежної України. 1991–2011: Словник / Укладач А. Нелюба. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2012. 608 с.
6. Сніжко Н. В. Концептуальні домінанти мовосвіту Олесь Гончара. *Культура слова*. Вип. 88. Київ, 2018. С. 164–173.

7. Сніжко Н.В. Неолексикон Олеся Гончара: лексикологічний та лексикографічний виміри. *Українська мова*. 2017. № 2. С. 109–120.

8. Сніжко Н.В. Українська ідеографія: історія, сучасний стан та перспективи. *Українська мова*. 2016. № 3. С. 28–43.

Nataliia SNIZHKO

Ideographic systematization of Ukrainian neolexicon (based on materials of new explanatory dictionaries)

The article presents a methodology of integrated lexicographic modeling of ideographic groups of the new Ukrainian vocabulary. The basis of modeling is the modern academic explanatory dictionaries, which present new lexical and artistic means of the language of Ukrainian writers and publicists of the XX–XXI centuries.

In the process of compiling new explanatory dictionaries, we allocate hierarchically ordered ideographic groups of words and analyze the system of dictionary identifiers of meaning, which are important for the formation of the conceptual scheme of the writer's worldview.

The new explanatory “Dictionary of the Creative Person Language”, which is being worked on by lexicographers of the Institute of Ukrainian Language of the NAS of Ukraine, expresses the leading conceptual dominants and linguistics of each writer and reproduces a common Ukrainian worldview.

According to the neo-lexicon of Oles Honchar (words not yet certified by explanatory dictionaries) we build the basis of the conceptual sphere of the new Ukrainian worldview of the second half of the twentieth century. We compare it with the conceptual dominants of the “Dictionary of the Ukrainian Language” (1970–1980), and build the dynamics of linguistic and social development. New explanatory dictionaries fill the gap in the lexical system of language associated with the reproduction of the era of totalitarianism.

The ideographic groups of the new vocabulary of Oles Honchar testify to the active creation of appreciative names of people and public relations, the introduction to active use of composites and juxtaposites, complex names of people with expressive connotative semantics. Oles Honchar's Neolexicon attests to different conceptual groups of vocabulary, reveals a constructive

way of writing a writer, and expresses his significant contribution to the development of the national artistic-figurative system.

Thus, ideographic systematization of new and actualized vocabulary based on new explanatory dictionaries is an effective way of integral study of the dynamics of language, the role of creative personalities in enriching its expressive and pictorial means, is the basis for perspective modeling of linguistic and conceptual pictures of the world.

Key words: ideography, explanatory lexicography, neolexicon, dictionary of the creative person language, linguistic and conceptual pictures of the world, Oles Honchar'sidiostyle.